

OUVERTUREN TIL TRYLLEFLØJTEN

W.A.Mozart

Musikhistorie

Omkring 1790 lå der i et af Wiens fattigkvarterer et lille, faldefærdigt teater, hvor man opførte lystspil og små letfattede operaer. Teksten var skrevet på tysk, således at det jævne publikum kunne følge med i og forstå handlingen. For de "fine folk" var det "in" at gå til italiensk opera.

Teaterets leder hed Schikaneder, og da teateret i 1791 var på randen af lukning pga. dårlig økonomi, henvendte han sig til sin gode ven og frimurer-broder, Mozart, med et manuskript til en opera. Schikaneder ønskede, at operaen skulle blive til et værk, der kunne trække folk til teateret.

Mozart blev straks interesseret. Hans operaer havde indtil da alle været på italiensk, så det ville være en fornyelse at skulle skrive musik til en tysk opera. Desuden var Mozart som sædvanlig i økonomiske vanskeligheder, og hans kone var syg, så han var glad for opgaven, der gav ham mulighed for at tjene nogle penge.

Da Mozart læste manuskriptet igennem, syntes han, at handlingen var meget indviklet. Men det tiltalte ham, at stykket var fyldt med mystik, eventyr og trylleri, og han fandt adskillige tekster, som han kunne skrive populære melodier til. Eks. Papagenos sange/arianer.

Som noget anderledes benyttede Mozart sig af tale mellem personer og ikke kun recitativ til at sætte skub i handlingen.

Mozart fik mange gode og musikalske indfald og idéer til operaen. Men de blev ikke skrevet ned straks, fordi Mozart hadede at nedskrive sin musik. Han følte det som et slavarbejde at skulle sidde og nedskrive noder side efter side, så det var et arbejde, der altid blev udsat til sidste øjeblik.

Schikaneder kendte Mozarts svaghed og placerede ham i et havehus, for at han skulle kunne koncentrere sig. Alligevel blev musikken ikke færdig før i sidste øjeblik, to dage før premieren.

Mozart var med til premieren, men blev syg og kunne ikke overvære de næste opførelser af Tryllefløjten, som var operaens navn. Den blev hans sidste opera, komponeret i sommeren 1791. Mozart døde under mystiske omstændigheder i december 1791. I bogen Kathrine til koncert, Musikforlaget Fog, findes der en biografi om Mozart, skrevet for børn. Her kan der hentes uddybende materiale om hændelserne omkring Mozarts død.

Operaens personer og handling

Prins Tamino, en helt (tenor)

Pamina, datter af Nattens Dronning, en heltinde (sopran)

Papageno, den muntre fuglefænger (baryton)

Papagena, hans kæreste (sopran)

Sarastro, den store og gode tempelherre, der hjælper det unge par. Paminas far (bas)

Nattens Dronning, den onde fe, der vil genere det unge par (sopran/ koleratursopran)

Monestatos, den brutale fangevogter hos Sarastro. Er spion udsendt af Nattens Dronning (tenor)

Prins Tamino forfølges af et mægtigt uhyre. Under flugten besvimer han, og da han vågner, finder han uhyret dræbt ved sin side. Fuglefængereren Papageno, der står ved uhyret, fortæller, at han er den store redningsmand, der har dræbt det. Han står faktisk og lyver og som straf for denne løgnehistorie får han en hængelås på munden af Nattens Dronnings damer, der kommer frem fra deres skjul. Det er dem, der faktisk har dræbt uhyret og frelst Tamino.

De viser så prins Tamino et billede af Pamina, der er Nattens Dronnings smukke datter og fortæller, at hun bliver holdt fanget af Sarastro i et stort tempel. Tamino bliver forelsket i Pamina, og han lover Nattens Dronning, at han vil drage ud for at befri Pamina.

Papageno tager med som hans medhjælp, og han slipper for hængelåsen. Som hjælpemidler på den farlige færd får prinsen en fløjte, der kan beskytte ham mod ondskab, og Papageno får et klokkespil med den særlige evne, at dets toner får alle til at danse.

Således udrustet drager Tamino og Papageno mod Sarastros tempel. Ankomne hertil erfarer de, at Natten Dronning har løjet for dem. Sarastro er den gode og vise mand, mens Nattens Dronning er den onde magt i eventyret.

Sarastro vil gerne have, at de to unge skal have hinanden, men han forlanger, at Prins Tamino skal gå gennem en del prøver og bestå dem for at kunne opnå Pamina.

Prøverne består bl.a. en tavshedsprøve, en ildprøve og en vandprøve.

Med besværligheder skabt af den brutale spion Monestatos, og af den til tider noget klodsede Papageno, når Tamino gennem prøverne og klarer dem hjulpet af fløjten og også af Papagenos klokkespil.

Nattens Dronning besejres, Tamino og Pamina får hinanden og de overtager Visdommens Tempel, som Sarastro forlader, og Papageno får sin elskede Papagena og sammen med hende i fremtiden en masse små Papa.....er.

Ouverture

I ouverturen præsenterer Mozart den dramatiske og lyriske handling i operaen.

1. Ouverturen indledes med tre store akkorder, der spilles af hele orkesteret, og efterfølges af et eftertænksomt adagiomotiv.
2. Derefter sætter hovedtemaet ind med sit karakteristiske "bankemotiv" i fjerdedels værdier i fugeret form spillet af 2. violinerne.
3. Sidetemaet varsles af fløjten, der danner ledsaget af hovedtemaets "prikkende/bankende" violiner danner overledning til sidetemaet, der spilles af oboen.
4. De tre indledningsakkorder kommer igen. Nu spillet af træblæsere og messingblæsere.

5. Herefter leger Mozart med hovedtemaets "bankemotiv" nu i mol. Temaet vendes og drejes og sættes sammen med brudstykker af sidetemaet.
6. I ouverturens slutning vender hovedtemaet tilbage til dur-tonalitet, og ouverturen afsluttes stort og dramatisk af det samlede orkester.

Forslag til arbejdsopgaver

1. Fortæl eleverne om baggrunden for Tryllefløjten. Suppler evt. med uddybende fortælling om omstændighederne omkring Mozarts død, der sandsynligvis har en væsentlig forbindelse til Tryllefløjten.
2. Præsenter dernæst operaens personer og handling for eleverne.
3. Fortæl om ouverturens funktion.
4. Lad eleverne lytte til ouverturen. Bed dem lægge mærke til, om de i ouverturen kan finde/genkende dele af handlingen her beskrevet gennem musik. Det kunne være det dramatisk - det lyriske. Prinsen, der forfølges af uhyret. Nattens Dronning og hendes ondskab, visdommen og det gode.
5. Kan de finde eventyrtræk? Tal? (eks. de tre store akkorder)
6. Gå dernæst i detaljer:
7. Hvad kunne de tre indledningsakkorder symbolisere? Hvilke instrumenter spiller dem?
8. Hvilke instrumenter spiller i hovedtemaets begyndelse?
9. Hvor mange gange sættes hovedtemaet ind? Af hvilke instrumenter? Hvilken episode kunne den fugerede del beskrive? Uhyret, der forfølger prisen?
10. Hvilke instrumenter spiller sidetemaet?
11. Hvad følger efter gentagelsen af de tre store akkorder?
12. Spilles der i dur eller mol?
13. Hvilken stemning befinder man sig i, når ouverturen er færdig?
14. Har man tid kunne eleverne få mulighed for at udtrykke deres indtryk af ouverturen i et maleri, hvor stemninger og klangfarver danner baggrund og inspiration for deres farvevalg.
15. Eller eleverne kan fremstille billeder eller skulpturer af udvalgte personer fra operaen: Nattens Dronning, uhyret, Tamino, Pamina

Papagenos arie: Der Vogelfänger bin ich, ja

I operaens begyndelse, hvor Tamino møder Papageno for første gang, efter drabet på uhyret, præsenterer Papageno sig for prinsen gennem denne arie, hvor han fortæller, at han er ansat som fuglefænger.

Man er ikke i tvivl om hans beskæftigelse, for han er klædt i farvestrålende fjer, så han selv ligner de fugle, han er sendt ud for at fange. Mozart har her komponeret en melodi, som vi i dag ville kalde en "ørehænger".

Teksten følger her i dansk oversættelse

En fuglefænger er jeg, ja
Kun lystig, hejsa hopsasa!
Ja, fuglefænger, det er jeg,
og ung og gammel kender mig
Et net til piger jeg ønsker mig,

i snevevis da fanged´ jeg.
Da lukked´ jeg dem hos mig ind
Og hver en pige var da min.

Når hver en pige da var min,
så købte jeg straks sukker fin.
Den, som jeg allermest har kær,
Den gav jeg sukker til især.
Og kyssted´ hun da blidt min mund,
vi gifte var i samme stund.
Hun sover ved min side ind,
Jeg vugged hende stille ind.

Forslag til arbejdsproces

Papagenos arie er et fint eksempel på, hvorledes en arie både tekstmæssigt og musikalsk fortæller om en person, her Papageno, den lystige og måske lidt naive fuglefænger, der er kendt af mange, og som så meget ønsker sig en kæreste.

1. Tryk den danske oversættelse til eleverne og læs den i fællesskab. Hvilket indtryk får eleverne af Papageno?
2. Hvordan ville de klæde ham på? Costume?
3. Hvilket instrument ville de give ham som hjælp til sit arbejde?
4. Hvilken stemning ville de anvende i en sang/ arie, som de skulle komponere til Papageno og til teksten? Munter, glad? Ville de anvende mol eller dur som tonalitet?
5. Lyt nu til Papagenos arie og hør hvad Mozart har gjort.
6. Hvordan lader Mozart arien starte? Er der forspil fra orkesteret? Hvilke instrumenter spiller temaet?
7. Papageno bliver sunget af en baryton. Den lyse bas.
8. Har man tid kunne eleverne få mulighed for at male billeder af Papageno eller fremstille ham som skulptur.

Tillægsforløb

Tryllefløjten kunne danne baggrund for et temaarbejde, hvor fagene musik, billedkunst og dansk kunne samarbejde. I musiktimerne gennemgås musikhistorie og musik, i billedkunst kunne der arbejdes billedligt og skulpturelt med episoder og personer fra operaens handling.

I dansk kunne eleverne læse eller få oplæst biografien om Mozart fra bogen Kathrine til koncert.

Detaljeret handling af operaen findes i bl.a. Operabogen.

Film: Har man mulighed for det og tilladelse kunne filmen Amadeus vises for eleverne. Den giver et fantastisk indblik i Mozarts liv og hans tid.

Der findes en CD fra pladeselskabet Naxos med highlights fra Tryllefløjten. Ouverturen, Papagenos arie og Nattens Dronnings arier findes på denne CD.